

Het Nestkaartenproject in 1994-98

■ *Vijfentwintig jaar grootschalig broedvogelonderzoek heeft ons geleerd dat veranderingen in aantallen en/of verspreiding eerder regel dan uitzondering zijn. Omtrent de oorzaken van geconstateerde veranderingen is echter nog veel onduidelijk. Mede om deze reden heeft Rob Bijlsma in 1994 het initiatief genomen voor een Nestkaartenproject, hetgeen in 1995 onder SOVON's vleugels en in samenwerking met het CBS is voortgezet.*

Nestsucces

Met nestgegevens kunnen ondermeer (veranderingen in) nestsucces, aantal uitgevlogen jongen, verliesoorzaken en eerste-ei datum worden bepaald. Dit soort gegevens kan waardevol zijn voor het verklaren en mogelijk het voorspellen van veranderingen in vogelpopulaties. Zo kan een verlaagde reproductie van een langlevende roofvogel-, weidevogel- of kustvogelsoort als respectievelijk Grauwe Kiekendief, Grutto of Grote Stern de voorbode zijn van een slinkende populatie.

Op eieren lopen

Het zoeken en controleren van nesten is een delicate zaak. Het belang van de vogels en hun nesten dient te allen tijde voorop te staan. Om te voorkomen dat nesten verstoord worden, moet een hoge mate van zorgvuldigheid in acht worden genomen. In de handleiding van het project wordt hierop uitvoerig ingegaan. Bovendien is in samenspraak met het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Nederlandse

Ringcentrale besloten tot een registratie-systeem voor de veldmedewerkers van het Nestkaartenproject.

Welke gegevens verzamelen?

Per broedsel wordt gevraagd om de aanwezigheid van eieren en/of jongen per nestbezoek op de kaart in te vullen middels een aantal gedefinieerde codes voor de verschillende broedstadia. Bij een minimum van twee bezoeken per nest is de kaart reeds geschikt voor de berekening van nestsucces op basis van de dagelijkse overlevingskans (de Mayfield-methode), dat wil zeggen ook nesten die niet tot het uitkomen of mislukken zijn gevolgd. Het meest waardevol zijn echter nestkaarten met minimaal twee bezoeken in de ei- en/of jongenfase plus een (derde) bezoek voor vaststelling van het al dan niet succesvol uitvliegen (de zogenoemde nacontrole). Veelvuldig controleren is dus niet noodzakelijk.

Mayfield-methode

De dagelijkse overlevingskans is de kans dat een broedsel dat er vandaag ligt, morgen nog intact is. Deze kans wordt berekend aan de hand van het totaal aantal dagen dat alle nesten van een soort onder controle zijn geweest, en het aantal mislukte nesten. Door de dagelijkse overlevingskans te combineren met de gemiddelde nestduur (de periode van het leggen van het eerste ei tot het moment waarop de jongen het nest verlaten) wordt het procentuele nestsucces verkregen. Dit nestsucces benadert de werkelijkheid beter dan 'klassiek' nestsucces (aantal succesvolle nesten gedeeld door het totaal aantal gevonden nesten), omdat nesten die in een vroeg stadium verloren gaan (voordat ze gevonden worden) bij de klassieke methode leiden tot een overschatting van het nestsucces. De Mayfield-methode houdt daar in zoverre rekening mee dat ze zich baseert op het lot van nesten eenmaal onder controle.

Materiaal

Sinds 1996 bedraagt het aantal ingestuurde nestkaarten c. 10.000 per jaar, inclusief de kaarten die binnenkomen via de Werkgroep Roofvogels Nederland en het project Evaluatie Vrijwillige Weidevogelbescherming. Voor een betrouwbare berekening van het nestsucces zijn per soort meer dan 50 kaarten per jaar nodig (c. 1000 nestdagen). De soorten die hieraan voldoen staan in tabel 1. Van soort-

Tabel 1. Soorten met in 1996-97 meer dan 50 nestkaarten per jaar en het aantal in 1998 (stand 15 april 1999).

Soort	Gemiddeld aantal per jaar in 1996-97	Aantal nestkaarten in 1998	Soort	Gemiddeld aantal per jaar in 1996-97	Aantal nestkaarten in 1998
Fuut	88	49	Ransuil	107	138
Wilde Eend	97	80	Boerenwaluw	65	64
Bruine Kiekendief	146	197	Huiswaluw	126	64
Havik	447	559	Gekraagde Roodstaart	73	53
Sperwer	371	569	Merel	140	116
Buizerd	936	1327	Zanglijster	54	35
Torenvalk	501	721	Kleine Karekiet	163	112
Boomvalk	67	117	Zwartkop	55	29
Meerkoet	290	138	Tijftjaf	81	64
Scholekster	238	216	Bonte Vliegenvanger	489	428
Kievit	1457	1203	Zwarte Mees	63	51
Grutto	463	347	Pimpelmees	744	449
Tureluur	66	82	Koolmees	1716	1191
Dwergstern	81	0	Boomklever	62	35
Holenduif	75	178	Spreeuw	71	63
Houtduif	72	42	Ringmus	158	88
Kerkuil	56	78	Overige soorten	1016	831
Steenuil	172	163			
Bosuil	81	116	Totaal	10.879	9993

Tabel 2. Aantal nestdagen a (in dagen), dagelijkse overlevingskans p en nestsucces H (in procenten) van negen soorten in 1994-96.

Soort	1994			1995			1996			gem. H 1994-96
	a	p	H	a	p	H	a	p	H	
Meerkoet	2388	0,977	59	1537	0,990	80	-	-	-	74
Houtduif	414	0,954	9	970	0,957	10	1324	0,957	10	10
Merel	1676	0,958	27	1570	0,961	30	1816	0,964	33	30
Zanglijster	717	0,968	37	448	0,951	22	659	0,951	22	27
Kleine Karekiet	-	-	-	813	0,981	65	2116	0,973	52	59
Zwartkop	532	0,963	41	773	0,960	38	670	0,974	53	44
Tijftjaf	836	0,969	37	757	0,972	41	848	0,966	34	37
Bonte Vliegenvanger	3065	0,982	53	1672	0,990	70	-	-	-	62
Pimpelmees	3599	0,996	85	9326	0,997	90	-	-	-	88

groepen als roofvogels, weidevogels en holenbroeders (veel Koolmezen maar ook Ringmussen!) komen relatief veel kaarten binnen. Het nestkaartenproject als geheel zou aan kwaliteit kunnen winnen indien een deel van de aandacht voor een nestkastbewonende soort als de Koolmees, gericht wordt op vrij broedende zangvogelsoorten als de zwaluwen en de Kleine Karekiet.

De eerste resultaten

Tabel 2 geeft de resultaten van de nestsuccesberekeningen volgens de Mayfield-methode, zoals in 1998 uitgevoerd door de stagiaires Joost van Bruggen en Gert Ottens (Helicon-opleidingen Velp). Het percentage nestsucces verschilt opmerkelijk tussen de soorten. De Houtduif heeft met c. 10% verreweg het laagste nestsucces. Daartegenover staat de Pimpelmees, veelal veilig in een nestkast broedend, met een nestsucces van 85

a 90%. Voor Meerkoet en Bonte Vliegenvanger bleken de verschillen tussen de jaren significant te zijn. Tijdens één van de drie jaren bleek het nestsucces van toevallig gevonden merelnesten significant lager te zijn dan het nestsucces van systematisch gezochte nesten. Van de eerste groep kan verondersteld worden dat ze ook door predatoren eenvoudiger zijn op te sporen. Het zal duidelijk zijn dat hoe meer medewerkers op systematische wijze een soort onderzoeken, des te betrouwbaarder de resultaten zullen zijn. Een klein gebied met regelmaat afzoeken op één of enkele soorten gedurende het hele broedseizoen geeft de meest betrouwbare resultaten.

Tot slot

Momenteel bewerkt Mark Grutters (student LU Wageningen) alle nestkaartgegevens uit de periode 1994-98. In een volgend nummer van SOVON-Nieuws kunnen we voor en-

kele tientallen soorten het verloop van het nestsucces over de eerste vijf jaar van het project presenteren, en kunnen de broedvogelaantallen zoals gemeten in BMP of LSB gerelateerd worden aan het nestsucces. Tenslotte, in principe kan ieder serieus geïnteresseerde vogelwaarnemer deelnemen aan het Nestkaartenproject. Voorwaarde is echter dat men zich vooraf bij SOVON laat registreren als medewerker van dit project. Dan ontvangt men tevens de halfjaarlijkse nieuwsbrief *Broednieuws*, met in de laatste aflevering artikelen over de Zwarte Stern (door Leon Luijten & Martijn Bakker) en de Steenuil (door Ronald van Harxen). Neem contact op voor meer informatie over registratie, handleiding of nestkaarten.

— Pim de Nobel & Frank Majoor

Meerkoet met pullen
(A.C. Zwaga)